

משנה תורה הלכות מלכים – יחסי ישראל ואומות העולם

פרק ו – כפיית מצוות בני נח על הגויים

אין עושין מלחמה עם אדם בעולם עד שקוראין לו שלום (=כפי שמבואר בהמשך, השלום הוא המס והעבדות), אחד מלחמת הרשות (=להרחבת הארץ ולהגדלת שמעו של המלך¹) ואחד מלחמת מצווה (=כיבוש א"י או מלחמת עמלק או הצלת ישראל מיד צר), שנאמר (דברים כ,י): "כִּי תִקְרַב אֶל עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וְקָרָאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם". אם השלימו וקיבלו שבע מצוות שנצטוו בני נח עליהן, אין הורגין מהן נשמה. והרי הן ל"מס", שנאמר (שם יא): "יִהְיוּ לָךְ לְמַס וְעֲבָדוּךָ". קיבלו עליהן המס ולא קיבלו העבדות או שקיבלו העבדות ולא קיבלו המס – אין שומעין להם, עד שיקבלו שניהם.

וה"עבדות" שיקבלו – הוא שיהיו נבזים ושפלים למטה ולא ירימו ראש בישראל אלא יהיו כבושים תחת ידם, ולא יתמנו על ישראל לשום דבר שבעולם.

וה"מס" שיקבלו – שיהיו מוכנים לעבודת המלך בגופם וממונם, כגון בניין החומות, וחוזק המצודות, ובנין ארמון המלך וכיוצא בו, שנאמר (מ"א ט,כו-כז): "וְזֶה דְבַר הַמַּס אֲשֶׁר הָעֵלָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לְכַנּוֹת אֶת בֵּית ה' וְאֶת בֵּיתוֹ וְאֶת הַמְּלוּא וְאֶת חֹמַת יְרוּשָׁלַם... וְאֶת כָּל עָרֵי הַמְּסֻכָּנוֹת אֲשֶׁר הָיוּ לְשְׁלֹמֹה... כָּל הָעָם הַנּוֹתֵר מִן הָאֲמָרִי... וַיַּעֲלֵם שְׁלֹמֹה לְמַס עֶבֶד עַד הַיּוֹם הַזֶּה. וּמִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא נָתַן שְׁלֹמֹה עֶבֶד כִּי הֵם אֲנָשֵׁי הַמְּלָחָמָה וְעֲבָדוֹ וְשָׂרָיו וְשְׁלִשָׁיו וְשָׂרֵי רֶכְבּוֹ וּפָרָשָׁיו". ויש למלך להתנות עמהם שייקח חצי ממונם, או הקרקעות ויניח כל המטלטלין, או המטלטלים ויניח הקרקעות, כפי מה שיתנה.

ואסור לשקר בבריתם ולכזב להם אחר שהשלימו (=המס והעבדות) וקיבלו שבע מצוות. ואם לא השלימו או שהשלימו ולא קיבלו שבע מצוות, עושין עמהם מלחמה. והורגין כל הזכרים הגדולים, ובוזזין כל ממונם וטפם, ואין הורגין אשה ולא קטן, שנאמר (דברים כ,יד): "הַנְּשִׁים וְהַטָּף" – זה טף של זכרים. במה דברים אמורים במלחמת הרשות, שהוא עם שאר האומות. אבל שבעה עממין ועמלק שלא השלימו, אין מניחין מהם נשמה, שנאמר (שם טו-טז): "כִּן תַּעֲשֶׂה לְכָל (הַעָרִים הַרְחֵקת מִמָּךְ מֵאֵד אֲשֶׁר לֹא מְעָרִי

הערות – ילמד עננים דרכו

1 מור"ר הגרנ"א רבינוביץ', שו"ת מלומדי מלחמה עמוד 18 הערה 4: "גם מלחמת רשות מיועדת למטרות נעלות: "להרים דת האמת ולמלאות העולם צדק ולשכור זרוע הרשעים ולהילחם מלחמת הז' (הלכות מלכים ד,י)... גם (מה שכתב הרמב"ם שם ה,א) "להרבות בגדולתו ושמעו" של מלך ישראל, פירושו ליצור תדמית המרתיעה את הגורמים העוינים, טרם הגיעו לידי אפשרות של מעשה איבה (לחם משנה, שם)".

מסלול 1: יום א, ו סיון	מסלול 3: יום ג, ה סיון
מסלול 2: יום ב, ו סיון	מסלול 4: יום ד, ה סיון

הגוים האלה הנזה) רק מערי העמים (האלה אשר ה' אלהיך נתן לך נחלה) לא תחיה כל נשמה".
 וכן הוא אומר בעמלק (שם כה, ט): "תמחה את זכר עמלק". ומנין שאינו מדבר אלא
 באלו שלא השלימו? שנאמר (יהושע יא, ט-כ): "לא היתה עיר אשר השלימה אל בני
 ישראל בלתי החוי ישיבי גבעון את הכל לקחו במלחמה. כי מאת ה' היתה לחזק את
 לבם לקראת המלחמה את ישראל למען החרימם", מכלל ששלחו להם לשלום ולא
 קיבלו.²

פרק ז הלכה טו - תודעת החייל היוצא למלחמה

מי "האיש הירא ורך הלבב" (=החוזר מעורכי המלחמה בין במלחמת מצווה בין במלחמת
 רשות)? כמשמעו, שאין בלבו כוח לעמוד בקשרי המלחמה.

ומאחר שיכנס בקשרי המלחמה - ישען על מקווה ישראל ומושיעו בעת צרה, וידע
 שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה. וישים נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד ולא יחשוב
 לא באשתו ולא בכניו³ אלא ימחה זכרונו מלבו ויפנה מכל דבר למלחמה.

וכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו עובר בלא תעשה, שנאמר
 (דברים כג, ג): "אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם". ולא עוד
 אלא שכל דמי ישראל תלויין בצווארו, ואם לא נצח ולא עשה מלחמה בכל לבו ובכל
 נפשו - הרי זה כמי ששפך דמי הכל, שנאמר (שם ח): "ולא ימס את לבב אחיו כלבבו",
 והרי מפורש בקבלה (ירמיהו מח, ט): "ארור עשה מלאכת ה' רמיה וארור מנע תרבו
 מדם".

וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבד, מובטח לו שלא

הערות - ילמד ענוים דרכו

2 נסכם את האמור עד כה: א. דעת הרמב"ם שפותחים לשלום הן כלפי שבעה עממים הן כלפי גויים
 שמחוץ לארץ ישראל. ההבדל בין שבעת העממים לבין שאר אומות הוא רק אם אינם מקבלים את
 תנאי השלום, שאת אלו מכריתים ואת אלו לא. וזה בסיבה מאת ה' שרצה להענישם על חטאיהם,
 לאבדם מן העולם. [וכן דעת הרמב"ן בפירושו לתורה ושלם כפירוש רש"י (ע"פ הרא"ם) הסובר
 שרק לשאר העמים פותחים לשלום (ומספיק להם מס ועבדות) ולשבעה עממים אין פותחים לשלום
 מרגע שהתקרבו אליהם ועברו את הירדן, אלא אם כן יקבלו גם מצוות בני נח].
 ב. הפתיחה לפני המלחמה לשלום כוללת שני תנאים: קבלת שבע מצוות בני נח וקבלת מס (שהיו
 שפלים לעומת ישראל) ועבדות (המלך).

ג. מדברי הרמב"ם למדנו שבארץ ישראל, שיש חובה לכבוש אותה, אנו מצווים לחייב את הגויים
 שבה לקיים מצוות בני נח, אך אין חובה עלינו לחייב במצוות אלו גויים שמחוץ לארץ, אלא אם כן
 אנו כובשים את המקום ומרחיבים את גבולות הארץ. [ודעת הראב"ד (ע"פ הסבר הרדב"ז) שאין
 מחייבים אותם במצוות בני נח אלא אם כן רוצים לעבור לארץ ישראל].

3 לשון הרמב"ם באיגרת השמד בעניין החובה לברוח בעת השמד ולעזוב כל אשר לו: "ועוזב ביתו
 ובניו וכל אשר לו, כי דת ה' שהנחיל אותנו גדולה, וחיובה קודם לכל המקרים הבזויים (=ענייני
 עוה"ז) בעיני המשכילים, שהם אינם עומדים (לנצח) ויראת ה' היא שעומדת".

ימצא נזק ולא תגיעהו רעה, ויבנה לו בית נכון בישראל ויזכה לו ולבניו עד עולם ויזכה לחיי העולם הבא, שנאמר (ש"א כה, כח-כט): "כִּי עֲשֶׂה יַעֲשֶׂה ה' לְאֲדָנִי בֵּית נְאֻמָּן, כִּי מִלְחָמוֹת ה' אֲדָנִי נִלְחַם וְרָעָה לֹא תִמָּצָא בְּךָ וְגו' וְהִיְתָה נַפְשׁ אֲדָנִי צְרוּרָה בְּצִרּוֹר הַחַיִּים אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ".

שאלות מנחות:

- ✦ האם הכפייה של מצוות בני נח היא מחשש שישבו שם יהודים וילמדו ממעשיהם, או מפני שיש חובה לישראל לכפות את קיום מצוות אלו על כל גוי שנמצא תחת ידינו?
- ✦ מהיכן למד הרמב"ם שאחד מהתנאים ל"שלום" הוא קבלת מצוות בני נח? האם זה נמצא בפסוק? האם זה קשור למה שלמדנו בהלכות עבודה זרה - כלפי מי אנו מתייחסים באחוה?
- ✦ למה "על יחוד השם הוא עושה מלחמה"? הרי מדובר כאן גם על מלחמת רשות שהמלך החליט להרחיב את הארץ או להגדיל שמעו?
- ✦ האחרונים דנו כיצד אנו מצווים להילחם, הרי יש בזה סכנת נפשות ונאמר "וחי בהם" ולא שימות בהם? מה ניתן להשיב על כך מדברי הרמב"ם? (מלשון הרמב"ם יוצא שכל חייל היוצא לקרב נמצא בקיום מצוות קידוש השם, שעליה אנו מצווים ליהרג ולא לעבור).
- ✦ מה הפירוש שהרמב"ם מבטיח שמי שנלחם בכל לבו לא תגיעהו רעה? האם הכוונה שמובטח לו שלא ימות במלחמה?⁴

הערות - ילמד ענויים דרכו

4 עיין מו"נ ג, כב-כג: "הדבר המופלא והתמוה ביותר הוא שלא תיאר את איוב כבעל ידיעה ולא אמר: 'איש חכם' או 'מבין' או 'משכיל', אלא רק תיאר אותו כמעולה במידותיו וישר במעשיו. אילו היה חכם לא היה קשה לו ממצבו... אבל הוא אמר מה שאמר כל זמן שלא היתה לו ידיעה ולא ידע את האלוה אלא על-פי המסורת, כמו שיודעים אותו המון בני-התורה. אבל כאשר ידע את האל בידיעה ודאית, הודה שהאושר האמיתי, שהוא הכרת האלוה, מובטח לכל מי שמכיר אותו, ושום פגע מן הפגעים האלה כולם לא יעכיר לאדם את האושר הזה. רק כל זמן שהוא ידע את האל מתוך מסורות, ולא בדרך העיון, דימה איוב שמיני האושר המדומים האלה, כגון בריאות, עושר וילדים, הם התכלית. לכן נכון מבוכות אלה ואמר דברים אלה..." והשווה להל' תשובה פרק ט.

ועיין מו"נ ג, נא: "כבר הסברנו בפרקי ההשגחה, שלפי מידת שכלו של כל בעל שכל תהיה ההשגחה בו, לכן האדם שהשגתו שלמה, ששכלו ממשיך להיות עם האל תמיד, תהיה ההשגחה עליו תמיד... כן נראה לי שכל מי מבין הנביאים או המעולים השלמים שפגעה בו רעה מרעות העולם הזה, לא פגעה בו אותה רעה אלא בשעת הסחת הדעת ההיא. ולפי מידת אורך אותה הסחת הדעת, או שפלות הדבר שבו התעסק, יהיה גודל הצרה. אם כך הדבר, נפתר הספק הגדול שעורר את הפילוסופים לשלול את ההשגחה האלוהית מכל פרט מפרטי האדם ולהשוות בינם ובין פרטי שאר מיני בעלי-החיים. הראיה שלהם לזאת היתה שבמעולים הטובים פוגעים פגעים גדולים. והנה התברר הסוד, אפילו לפי מה שדעותיהם מצריכות. השגחת האל יתעלה מתמדת על מי שיש לו השפע ההוא המסור לכל מי שמשתדל להשיגו. כאשר מחשבתו של אדם, השגתו את האל יתעלה בדרכים האמיתיות ושמתחו במה שהשיג (כולן) זכות, לא ייתכן כלל שיפגע באדם ההוא מין ממיני הרעות, כי הוא עם

מסלול 1: יום א, ו סיון	מסלול 3: יום ג, ה סיון
מסלול 2: יום ב, ו סיון	מסלול 4: יום ד, ו סיון